

12. септембар 2019.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ СТОПЕ КОНТРАЦИКЛИЧНОГ ЗАШТИТНОГ СЛОЈА КАПИТАЛА ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Извршни одбор Народне банке Србије је на основу члана 14. став 1. тачка 11) Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015 и 40/2015 – одлука УС и 44/2018) и на основу тачке 436. Одлуке о адекватности капитала банке („Службени гласник РС”, бр. 103/2016 и 103/2018 (у даљем тексту: Одлука о адекватности капитала)), на седници одржаној 12. септембра 2019. године одлучио да стопу контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију задржи у висини од 0%.

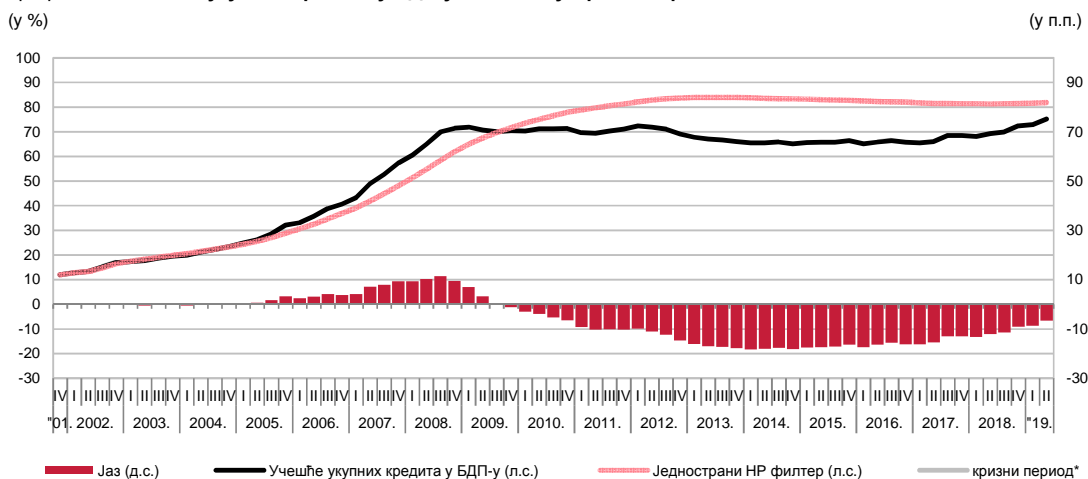
Контрациклични заштитни слој капитала (у даљем тексту: *ССуВ*) представља додатни основни акцијски капитал који су банке у обавези да одржавају изнад прописаних регулаторних минимума у износу који је једнак производу њихове ризичне активе и специфичне стопе *ССуВ-а*. Применом овог инструмента утиче се на ублажавање цикличне димензије системског ризика, будући да се њиме током периода израженог кредитног раста ствара додатни слој основног акцијског капитала, који може бити ослобођен када се системски ризици материјализују.

Народна банка Србије утврђује на тромесечном нивоу стопу *ССуВ-а* за Републику Србију, узимајући у обзир вредност референтног показатеља, важеће смернице и препоруке Европског одбора за системски ризик и остале променљиве које сматра релевантним за праћење цикличне димензије системског ризика. У складу с тачком 436. ст. 2. и 3. Одлуке о адекватности капитала, основу за обрачун референтног показатеља на основу кога се процењује потребна висина стопе *ССуВ-а* представља одступање учешћа кредита у бруто домаћем производу од свог дугорочног тренда.

На Графикону 1 приказано је учешће кредитне активности недржавном сектору у бруто домаћем производу, дугорочни тренд и оцењено одступање учешћа кредита у бруто домаћем производу од свог

дугорочног тренда.¹ Након периода експанзивне кредитне активности од 2000. до 2008. године, крајем 2009. године одступање учешћа кредита у бруто домаћем производу ушло је у зону негативних вредности. На основу података из јуна 2019. године, учешће укупних кредита у бруто домаћем производу износило је 75,3%,² док је оцењена вредност одступања овог учешћа износила –6,7 процентних поена. Оцењено одступање учешћа укупних кредита у бруто домаћем производу има присутан тренд раста, али је и даље испод свог дугорочног тренда, што указује на то да је финансијски циклус у фази у којој би увођење стопе ССуВ-а изнад 0% могло бити ограничавајући фактор укупне кредитне активности. Такође, оцењена вредност одступања учешћа кредита у бруто домаћем производу налази се испод референтне вредности од 2 процентна поена,³ што указује на то да је вредност референтног показатеља за утврђивање стопе ССуВ-а 0%.

Графикон 1. Учешће укупних кредита у БДП-у и оцена дугорочног тренда

Извор: НБС.
*На основу ПСС

¹ Почев од марта 2018. године, основу за обрачун референтног показатеља за утврђивање стопе ССуВ-а представља учешће кредита недржавном сектору у бруто домаћем производу, док је у претходном периоду основу за обрачун представљало учешће пласмана недржавном сектору у бруто домаћем производу, који су, поред кредита, обухватили и дате депозите, инвестиције, хартије од вредности и остала финансијска средства, потраживања за камату, накнаду и провизију и остале пласмане.

² Републички завод за статистику је извршио ревизију података о бруто домаћем производу за 2015. и 2016. годину и прве објављене процене (као збир четири квартала) за 2017. годину. У следећој етапи, ревизија серије уназад до 2005. је извршена до краја 2018. године, а подаци пре 2005. године (почев од 1995) ће бити ревидирани, тј. цела серија комплетирана, током 2019. године – као и у земљама чланицама Европске уније.

³ Видети: *Recommendation of the European Systemic Risk Board of 18 June 2014 on guidance for setting countercyclical buffer rates (ESRB/2014/1), Annex Part II.*

Ипак, приметно је затварање јаза у појединим сегментима кредита сектора становништва, што указује на присутан ризик у овом сегменту кредитирања и налаже примену циљаних мера којима би се ограничио овај ризик без нежељених последица на укупну кредитну активност. У складу с наведеним, а како би правовремено утицала на неодрживо одобравање ненаменских кредита становништву на рокове који нису у складу с ризичношћу ове врсте производа и кредитном способношћу сваког појединачног дужника, у децембру 2018. године Народна банка Србије је усвојила пакет прописа⁴ којим се уводе новине у погледу кредитирања становништва. Између осталог, уведен је нови показатељ ризика концентрације, којим се на нивоу сваке банке примарно обухвата затечен портфолио готовинских, потрошачких и осталих кредита (који нису стамбени кредити, ни минуси по текућем рачуну) уговорене рочности осам и више од осам година који су одобрани пре почетка примене пакета прописа. Поред тога, прописан је степен кредитне задужености од 60% (*Debt-to-Income – DTI*), чије прекорачење проузроковано одобравањем било ког кредита физичком лицу након ступања на снагу нових одредаба обавезује банку да потраживања од тог дужника засебно приказује приликом извештавања Народне банке Србије о квалитету своје активе. *DTI* се утврђује као однос укупних месечних кредитних обавеза и редовних нето месечних прихода тог дужника. Такође, утврђено је и да ће банка ако од 1. јануара ове године одобри потрошачки, готовински или други кредит (који није стамбени кредит, ни минус по текућем рачуну) и тиме прекорачи степен кредитне задужености од 60%, или је степен кредитне задужености тог дужника пре одобрења таквог кредита био већи од 60%, бити у обавези да умањује свој капитал за целокупан неотплаћени износ главнице потраживања од дужника, све до коначне отплате поменутог кредита. Такође, ако банка у току 2019. године одобри потрошачки кредит (осим потрошачких кредита одобрених за куповину моторних возила), готовински или други кредит (који није стамбени кредит, ни минус по текућем рачуну) с роком отплате од осам и више година, биће у обавези да умањује свој капитал за целокупан неотплаћени износ главнице тог потраживања од дужника, све до коначне отплате кредита. У току 2020. године банка ће бити дужна да умањује свој капитал на исти начин ако наведене кредите одобрава с роком отплате од седам и више година, док се почев од 1. јануара 2021. године истоветно решење примењује у случају да банка одобри такав кредит чија је уговорена рочност (рок отплате) шест и више од шест година. Утврђено је и ће банка, ако почев од 1. јануара 2019. године одобри потрошачки кредит за куповину

⁴ Видети: <https://www.nbs.rs/internet/cirilica/scripts/showContent.html?id=13701&konverzija=no>

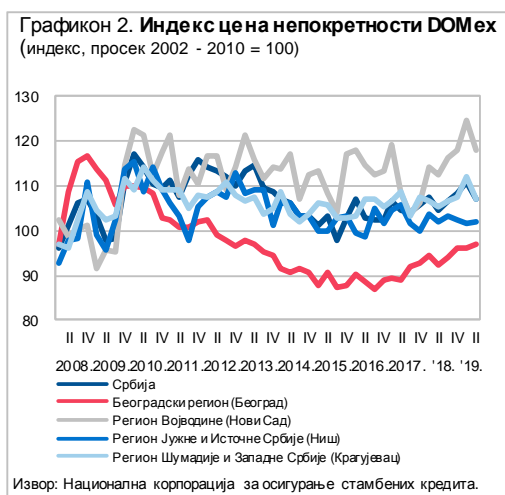
моторних возила чији је уговорени рок отплате осам и више година, бити у обавези да умањује свој капитал за целокупан неотплаћени износ главнице тог потраживања од дужника, све до коначне отплате кредита.

Ради одређивања стопе ССуВ-а за Републику Србију, поред одступања учешћа кредита у бруто домаћем производу од дугорочног тренда, узети су у обзир и додатни опциони показатељи, у складу с тачком 436. став 4. Одлуке о адекватности капитала. Коришћени су опциони показатељи праћења кредитне активности који осликавају карактеристике домаћег финансијског система, а односе се на тржиште непокретности, спољну неравнотежу и на кретања у банкарском сектору.

Тржиште непокретности

Показатељи тржишта непокретности за Републику Србију указују на опоравак овог сегмента финансијског тржишта.

Просечна цена непокретности, мерена индексом *DOMex* за Републику Србију, на крају другог тромесечја 2019. на међугодишњем нивоу повећана је за 2,6%, док је у односу на претходно тромесечје смањена за 3,5%.

У другом тромесечју број прометованих непокретности чија куповина је финансирана стамбеним кредитима осигураним код Националне корпорације за осигурање стамбених кредита већи је за 4,8% него у претходном тромесечју. Резултати анкете о кредитној активности банака за прво тромесечје 2019.⁵ показују да је благо порасла тражња

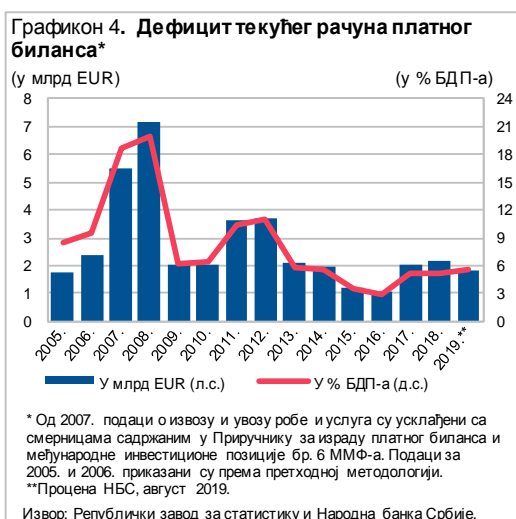
⁵ Последња доступна анкета.

становништва за кредитима, која је у највећој мери била усмерена ка девизно индексираним стамбеним и потрошачким кредитима.

Број издатих дозвола новоградње још један је фактор очекиваног даљег раста понуде на тржишту непокретности. У другом тромесечју 2019. године забележен је раст од 2,4% у односу на исто тромесечје претходне године. Просечан *LTV* рацио новоодобрених стамбених кредита и даље је знатно испод регулаторног максимума од 80%⁶ и у другом тромесечју 2019. вредност овог показатеља износила је 70,98%⁷.

Показатељи спољне неравнотеже

Побољшање домаћих макроекономских услова смањује осетљивост на ризике из окружења. Процена је да ће текући дефицит платног биланса у овој години бити око нивоа прошлогодишњег, на 5,5% бруто домаћег производа. Нето прилив страних директних инвестиција у првих шест месеци износио је 1,8 милијарди евра (за 27,7% више од прилива оствареног у истом периоду прошле године), чиме је у потпуности био покривен дефицит текућег рачуна.

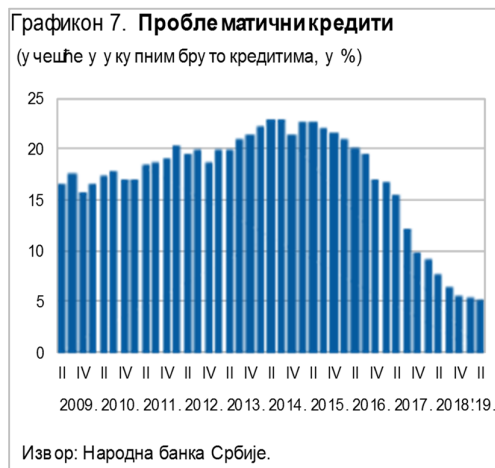
⁶ У складу са Одлуком о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система („Службени гласник РС”, бр. 34/2011 и 114/2017), кредит који је обезбеђен хипотеком на непокретности може бити одобрен физичком лицу под условом да износ кредита није већи од 80% вредности те непокретности, осим ако се стамбени кредит одобрава у оквиру мера подршке државе одређеним категоријама физичких лица, када кредит не може бити већи од 90% вредности непокретности.

⁷ Према подацима Националне корпорације за осигурање стамбених кредита за новоодобрене кредите осигуране код те корпорације.

Основни показатељи банкарског сектора

Банкарски сектор је адекватно капитализован и високо ликвидан, а очекује се да ће се тако задржати у наредном периоду.

На крају другог тромесечја 2019. показатељ адекватности капитала износио је 23,2%, што је знатно изнад регулаторног минимума (који од 30. јуна 2017. године износи 8%).

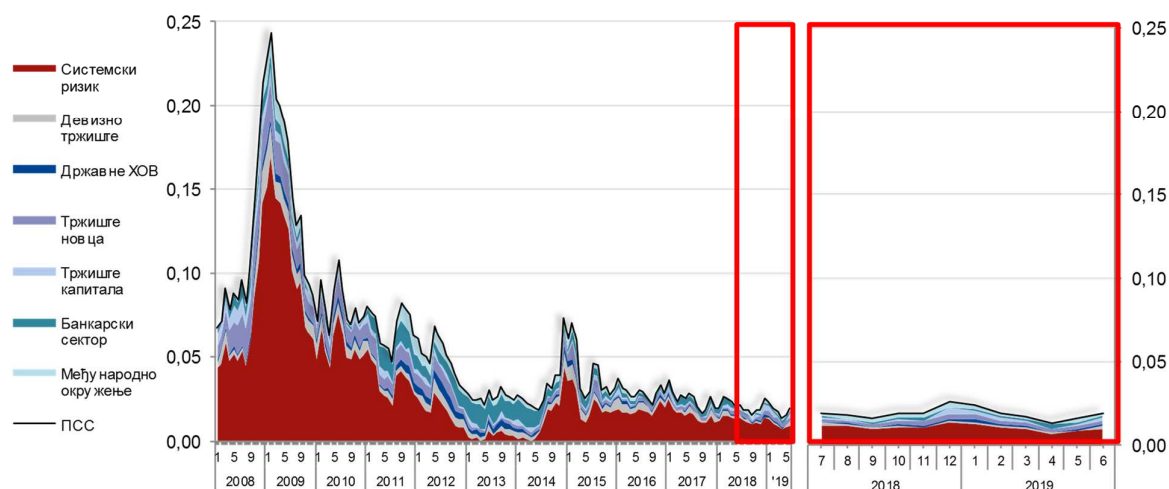
LtD рацио, односно однос кредита и депозита, на крају другог тромесечја 2019. задржао се на нивоу нижем од 1, што указује на то да се банке у већој мери ослањају на домаће, стабилне изворе финансирања, као што су депозити.

Учешће проблематичних кредита у укупним кредитима банкарског сектора знатно је смањено и има евидентан опадајући тренд захваљујући примени Стратегије за решавање проблематичних кредита, која је донета 2015. године, као и другим регулаторним активностима Народне банке Србије. Учешће проблематичних кредита износило је 5,21% на крају другог тромесечја 2019. године, што је за 2,6 процентних поена мање него у другом тромесечју 2018, односно 17,0 процентних поена мање него у августу 2015. године, када је усвојена поменута стратегија. Влада Републике Србије је у децембру 2018. године усвојила Програм за решавање проблематичних кредита за период 2018–2020. године како би се спречио настанак нових проблематичних кредита и омогућила одрживост постигнутих резултата по питању проблематичних кредита.

Оцена системског ризика финансијског система Републике Србије

Показатељ системског стреса развијен је с циљем да се препознају периоди повишеног стреса и ниво системског ризика финансијског система Републике Србије. Показатељ системског стреса обухвата низ показатеља који сагледавају величину финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних хартија од вредности, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење. У периоду од јуна 2018. до јуна 2019. године показатељ системског стреса указује на период ниског ризика, с ниском и стабилном системском компонентом.

Графикон 8. Кретање Показатеља системског стреса и приказ доприноса најзначајнијих фактора ризика Показатељу системског стреса уз идентификацију режима финансијског стреса

Извор: Народна банка Србије.

Иако висок ниво евроизације представља један од кључних ризика по стабилност финансијског система Републике Србије, у току другог тромесечја 2019. године кретања на девизном тржишту нису знатно утицала на ниво показатеља системског стреса. У току другог тромесечја 2019. године забележен је низак ниво системског стреса, с благим повећањем у односу на март 2019. године, које је било изазвано осцилацијама на тржишту капитала.

Такође, домаћи макроекономски показатељи указују на низак ниво финансијског стреса који произлази из јавних финансија. На крају јуна 2019. године, премија ризика Србије износила је 89 базних поена и била је међу најнижим у региону (Хрватска 74 базна поена, Мађарска 90 базних поена, Румунија 165 базних поена) и знатно испод *EMBI Global*

(366 базних поена). Пад премије ризика Србије настављен је и у јулу, када је постигнут нови историјски минимум од 59 базних поена (24. јул). *EMBI* Србија је током посматраног периода била на нижем нивоу од *EMBI Composite*, што указује на мањи ризик Србије у односу на композитни ризик земаља у развоју, које улазе у обрачун *EMBI Composite*.

Повољна кретања на тржишту новца настављена су и у другом тромесечју 2019. године, тако да домаће тржиште новца не представља извор системског стреса у финансијском систему Републике Србије.

Континуирано унапређење регулаторних мера које спроводи Народна банка Србије ствара додатну отпорност финансијског система на потенцијалне шокове. Резултати макропруденцијалних стрес-тестова банкарског сектора, које Народна банка Србије спроводи у тромесечној динамици, потврђују да је банкарски сектор Републике Србије адекватно капитализован и високо ликвидан.

Рејтинг агенција *Fitch Ratings* је у мају 2019. године потврдила стабилне изгледе за даље повећање кредитног рејтинга Србије, док је у јуну 2019. године агенција *Standard & Poor's* потврдила позитивне изгледе.

Резултати монетарне политике, који се огледају у ниској и стабилној инфлацији, високо капитализован и стабилан банкарски систем, уз истрајне мере фискалне консолидације и структурних реформи, позитивно утичу на макроекономску стабилност и јачање отпорности целог финансијског система на системске ризике.